

náměty JČap

Pro pochopení tohoto období je asi důležitá skutečnost. tato: shodou okolností to bylo nejen období vysoce slážit^oé a zátě-žové z hlediska vývoje celé naší společnosti, univerzity a fakulty, ale zároveň také období teprve počátek^o rozvíjení psychologie v naší zemi jako moderní vědní disciplíny.

Uvádějí se běžně především číselné údaje: v r. 1945 okolo 40 psychologů v celém státě, v současnosti snad okolo 2 500.

Psychologii vyučovali na FF UK v Praze r. 1945 dva soukromí docenti a jeden asistent. Na konci r. 1948 dva mimořádní profesoři, jeden soukromý docent, jeden asistent.

Podstatnější než tyto kvantitativní údaje jsou asi kvalitativní přeměny. V průběhu ^{životu} jediné generace se pronikavě měnily metody výzkumu, teorie, praktické aplikace a jejich koncepce.

Pro psychologický výzkum ve světě se stalo nemyslitelným pracovat individuálně. Řešením není ani sloučení několika jednotlivců, z nichž každý zpracovává své individuální téma. FF svou tradicí i charakterem práce v minulých dobách a v jiných oborech (kde snad je individuální práce a prostá kooperace individuálních badatelů spíše přijatelná) však neposkytovala předpoklady pro výzkum v týmu, za účasti laborantů, sociálních pracovníků, bibliografické služby, operativního styku se zahraničím, získávání odb. literatury atd.

To vše ztěžovalo práci katedry nejen ve výzkumu, ale i v poskytování studentům adekvátního obrazu o způsobu práce v oboru.

Pracovníci katedry si byli vědomi toho, že práce je v mnoha ohledech omezená a nedokonalá. Že tato generace teprve připravuje řádný vývoj psychologických věd na fakultě i v naší zemi.

K důležitým rušivým momentům patřily nedostatky v mechanismech využívání výsledků výzkumu v praxi - jednodušeji vyjádřeno: tím, že společenské instituce neměly zájem o to, co se výzkumem zjistilo, i když to bylo něco, co může sloužit lidem a co by také pomohlo k realizaci toho, co instituce deklarovaly a přitom nerealizovaly.

Příklady z výzkumu realizovaného v ^{oblasti} ~~oblasti~~ pedagogické psychologie: výzkumné výsledky mohly sloužit pro vypracování didaktiky odborné přípravy učňů a ~~žáků~~ ^{žáků} středních průmyslových škol, a to diferencovaně pro jednotlivé skupiny oborů; kvalitnějšímu vypracování tarifních kvalifikačních katalogů pro různé skupiny profesí; pro vypracování příruček a pomůcek k profesionálnímu poradenství; k výchově dětí a mládeže ve volném čase, k prevenci delikvence mládežnických apod. (ÚV SSM v osmdesátých letech došel k nezbytnosti zabývat se důkladně volným časem mládeže a požadoval zahájit výzkum těchto otázek, které jsme zkoumali o ~~15~~ ¹⁵ - 20 let dříve, výsledky publikovány ^{byly} ~~byly~~ ^{ny} ~~ny~~.) - nebyl zájem ani o výsledky dvacetiletého výzkumu věnovaného konkrétních formách abstraktně chápanému výchovnému cíli všestranného a harmonického vývoje osobnosti i cestám k jeho realizaci.

Série zmařených pokusů o širší využití ps. poznatků a metod v praxi i pro zajištění předpokladů pro rozvinutí aplikovaného výzkumu. Např. v padesátých letech jsme zahájili speciální tříleté studium vybraných pracovníků z praxe učňovského školství abychom připravili spolupracovníky pro výzkum v této oblasti - přerušeno v prvním semestru, kdy bylo zrušeno tehdejší ministerstvo pracovních sil a péči o učně převzalo min. školství. - Přidalíbe malá výzkumná jednotka pro pedpsych, výzkum zdravotnického

školství na začátku sedmdesátých let nerealizována, 4 ext. aspiranti k tomu připravování nemohli dokončit aspiranturu.

Užití v praxi dílčí a závislé na iniciativě rozptýlených abs

ad psychologie na FF UK 1945-1990
 náměty JČ (opravdu jen jednotlivé poznámky, ani ne náčrt vývoje)

K období od založení katedry do založení Psych. ústavu UK

Současnému pozorovateli by připadlo vše na tehdejší, začínající katedře jaksi miniaturní. Neuvěřitelně malé.

Už počet pracovníků. Katedra začínala v sestavě: 2 mimořádní profesori (J. Doležal, J. Štávěl), 1 soukromý docent (V. Tardy, ale ten vyučoval na FF jako externí učitel, řečeno současnou terminologií, těžiště jeho působení bylo na ped. fak., tam také měl řádný pracovní poměr), 2 asistenti (dr. Rameš, byl snad starší než profesori, nemocný, brzy odešel; J. Čáp, právě po ukončení studia). K nim přibyli z rušeného ~~oboru~~ semináře pedagogického (pedagogika jako obor se nadále po několik let realizovala jen na ped. fakultě) prof. Příhoda^{V.}, soukr. doc. Štampach (zařazen jako odb. asistent, věkově pokročilejší, tematicky spíše speciální pedagog, brzy odešel do důchodu), asist. J. Kašpárek (věnoval se obecné psychologii, percepce).

Katedra se původně nazývala kat. dějin filozofie, byli na ni zařazeni prof. J. B. Kozák a doc. ~~Emil~~ Beneš - z politických důvodů ^{prof. Kordas} ~~ne~~ nezařadili do katedry filozofie, která byla považována za vysloveně ideologickou. S historiky filozofie jsme kolegiálně komunikovali (osobně jsem si ^{z dob studia} vážil prof. Kozáka a jeho přednášek o dějinách filozofie, logice aj.), ale oni i my jsme považovali organizační sloučení dějin filozofie a psychologie za nevyhovující a brzy jsme zůstali sami katedrou psychologie.

V době zakládání kateder(či krátce předtím?) také došlo ke zrušení oboru sociologie na FF. Zrušení sociologie a pedagogiky vedlo k situaci, že na fakultě nám zůstal jediný obor, s kterým byla tradičně spolupráce, filozofie. To se promítlo i do studijních kombinací: v r. 1949-50 byli přijati studenti do kombinací psychologie s filozofií nebo se sociologií nebo s pedagogikou - sociologové byli nuceni přestoupit na filozofii,

4

(od založení katedry do Psych. ústavu UK) s. 2

pedagogové svou kombinaci dokončili, ale další ročníky byly už jen v kombinaci psychologie-filozofie. Připomeňme, že ještě prof. Krejčí, psycholog, byl vlastně profesorem filozofie, že veřejnost ve čtyřicátých a padesátých letech mnoho nevěděla o psychologii, obory zastoupené na FF byly paušálně chápány jako filozofie. V tom byl zdroj obtíží pro náš obor vzhledem k tomu, jak ostře byl sledován obor filozofie z politických míst. Ještě začátkem šedesátých let bylo nutno periodicky vysvětlovat při různých jednáních (o přijetí nového asistenta apod.), že psychologie je přece něco jiného než filozofie. V tom byla katedra zcela jednotná. Úspěšně jsme přitom využívali argumentů týkajících se těsného sepětí psych. s praxí, zvláště s výrobou a se zdravotnictvím.

Každé získání nového asistentického místa bylo výsledkem dlouhého jednání a úsilí - fakulta nikdy neměla prostředků nazbyt. Snazší bylo navrhnout a prosadit straníka. Také mezi ^{studenty a} pracovníky byla vyvíjena snaha o získání odborně nejlepších za členy strany, což se v té době v několika případech podařilo.

Byli však přijati za učitele i nestraniční. Vedoucímu katedry prof. Doležalovi se podařilo prosadit i habilitování nestraničníka (doc. E. Syřišťová). Zvláště v druhé polovině šedesátých let mohly proběhnout i další habilitace bez ohledu na stranickou příslušnost, ale pracovníci katedry neměli připraveny k tomu účelu obsáhlejší habilitační práce, což asi bylo dáno především vysokou sebekritičností až opatrností ve vztahu k publikační činnosti v té době (tu sebekritičnost a opatrnost silně podporoval vedoucí katedry prof. Doležal - bylo to pochopitelné vzhledem ke smutným zkušenostem s ideologickými kritickými ^{hlavně} kampaněmi/v první polovině padesátých let, ovšem pro obor i pro vývoj pracovníků to bylo asi nepříjemné).

5

(od založení katedry do Psych. ústavu UK) s.3

Prof. Doležal postupoval velmi obezřetně při přijímání nových pracovníků, aby nebyli přijati lidé, s kterými by potom bylo nutno obtížně rozvažovat pracovní poměr. Při malé možnosti růstu počtu pracovníků katedry rozšiřoval počet spolupracovníků prostřednictvím spolupracujících pracovišť, kde začínali pracovat jeden-dva psychologové z našich nejlepších absolventů (malé psych. pracoviště v Pedagogickém ústavu ČSAV, ~~řeznická~~ Institut tělesné výchovy a sportu ~~školních učitelů apod.~~ apod.). Ti se scházeli společně s pracovníky katedry na pravidelném asistentenském semináři, který po několik let byl velmi plodný a inspirativní jako místo otevřených diskusí k obecným teoretickým a metodologickým otázkám psychologie, k dílčím výzkumům účastníků i k problémům praktických aplikací. Spolu se společným seminářem vyšších ročníků (kde se scházeli studenti několika ročníků oboru) to byla cenná forma. Ale po několika letech se přestávalo dařit připravení programu, spontánní účast klesala - oba semináře přestaly působit (a nikdo neanalyzoval, proč se tak stalo).

Místnosti: Začínali jsme v hlavní budově a prof. Doležal s oprávněnými plány na rozvoj oboru přijal variantu přestěhovat se z hlavní budovy (kde nebyla naděje na získání dalších místností) do budovy v Břehové ul., kde ostatně jsme získali místnosti po pedagogickém semináři. Bohužel pod nátlakem tehdejšího ministra národní obrany Čepičky fakulta byla donucena k vyklizení budovy v Břehové, náhradní prostory jsme dostali v právnické fakultě. Hned jsme začali využívat i prostor, o které nikdo neměl zájem - část laboratoře se zřizovala v suterénu v dosavadním skladu, kde se ani netopilo -, což byl postup náročný na práci, ale jistě správný pro budování laboratoře a

(od založení katedry do Psych. ústavu UK) s.4

pro výzkum, který se na katedře tehdy začal rozbíhat. Brzy následovalo stěhování na Hradč. nám. - tam opět navíc k místnostem upraveným jsme navíc získali prostory neudržované v zadním traktu - nastaly stavební úpravy atd. Když to bylo pěkně upraveno ministerstvo zahraničí začalo projevovat o to zájem, ale podařilo se uhájit naše prostory (jen jsme přesunuli část místností o patro výše), zatímco jiné obory fakultní (estetika, národopis, pedagogika) se musely opět stěhovat. Udržela nás asi nákladná zvukotěsná kabina, jejíž rušení by bylo znamenalo značné ekonom. ztráty. To už byla laboratoř institucí v rámci katedry a za přípravou se zřízení ústavu. Po jeho zřízení místnosti na Hradč. nám. zůstaly ústavu a katedra s pedagogickým provozem se stěhovala do Tyršova domu a pak do Celetné ul. To bylo pro pracovníky samozřejmě záležitostí, že nový ústav potřebuje prostory a že je žádoucí, aby to byly prostory na "hradč. nám.", ale pro katedru to bylo několik následujících let značně zátěžových z hlediska prostoru, pracoven a učeben. Nemluvě o hojném přecházení mezi budovami pro studenty i pro učitele.

Laboratoř při katedře psych. okolo r. 1960 byla ve stř. Evropě asi opravdu jedna z nejlepších, návštěv ze zahraničí bylo stále mnoho a jejich přijímání a výklad bylo časově náročné pro pracovníky.

Samo budování laboratoře bylo úkolem organizačně/^{a časově} mimořádně náročným. Také organizačně-pedagogická práce katedry byla časově značně náročná. To se týkalo jak vedoucího katedry, prof. Doležala, tak jeho spolupracovníků - zvláště dr. V. Břicháčka v laboratoři a tajemnice katedry dr. M. Severové.

Prof. Doležal si přinesl pro výstavbu katedry i laboratoře zkušenosti z předchozího působení v Čes. ústavu práce. I pro něho a spolupracovníky však asi byl problém již v tom, že př

(od založení katedry do Psych. ústavu UK) s.5

chozí ústav jím řízený byl větším pracovištěm, přitom na katedře byla složitá a rozsáhlá problematika vyučovacího a výchovného působení a také byly jiné společenskohistorické podmínky.

Příznivé pro mladé pracovníky katedry i pro studenty bylo důsledné zaměření na styk s praxí, a to bez zjednodušujících přístupů, které se vyskytovaly již pro dřívější nedostatek kvalifikovaných psychologů. V tom směru byla práce prof. Doležala velmi záslužná.

Učebnice, skripta, odb. literatura, publikační možnosti: v tom byla situace velmi svízelná. Krajní nedostatek učebnic. Zahraniční literatura nová přicházela zcela vyjíměčně. Prakticky nebyly delší dobu publikační možnosti, nebyl časopis našeho oboru. Radostnou událostí bylo, když se podařilo vydat první sborník v nakladatelství ČSAV (1957) a svazek AUC (1961), založit časopis Čs. psychologie (1957) - na tom se aktivně podíleli pracovníci katedry. Prof. Příhoda pracoval na skriptech a učebnicích a po něm i další, ale trvalo několik let, než došlo k jejich sepsání a vydání. K překladům jiných publikací než sovětských docházelo až v druhé polovině šedesátých let, tedy již v dalším období. I ze Sovětského svazu docházela psych. literatura neúplně, v nepostačujících počtech výtisků a nebyly podmínky k vydávání překladů mimo elementární učebnice a popularizační publikace. V některých akutních případech se situace kritického nedostatku literatury řešila svépomocí - např. překlad psych. metod od Andrewse byl pořízen skupinou dobrovolníků a šířen v kopiích psaných na stroji (při počtu studentů do desíti v ročníku to bylo ještě možné).

ad psychologie na FF UK 1945-1990

náměty JČ

K druhé polovině šedesátých let

Bylo to období pro práci katedry relativně příznivé.

Určitá liberalizace v společnosti relativně uvolnila tok vědeckých informací ze světa (i když zdaleka nebyla uspokojivá situace s přísunem literatury - ale po několik let si mohla jak knihovna katedry, tak i jednotliví pracovníci i studenti kupovat anglosaskou literaturu), jakož i publikační činnost.

Mladá generace pracovníků katedry již měla určité zkušenosti z práce pedagogické i výzkumné. Množily se odb. studie, včetně učebních textů, též s pomocí externích učitelů.

I přijímací řízení bylo v té době liberálnější.

Ale ~~xxxxxx~~ toto období bylo příliš krátké, přišla normalizace.

ad psychologie na FF UK 1945-1990
námety JČ

K situacím ohrožení katedry a jejích pracovníků

Po prvé v zimě r. 1950/51, po druhé v období normalizace po r. 1970.

V zimě r. 1950/51 vyšel v časopise Tvorba článek tehdejšího docenta psychologie na pedagogické fakultě UK J. Linharta, zabývající se ideologickým hodnocením situace v oboru a zvláště na fakultě filozofické. Jmenovitě byl uveden seminář prof. J. Stavěla, konkrétní výtky se týkala především vyvěšeného seznamu doporučené literatury, kde byl uveden spis S. Freuda. Brzy pak jsme se dověděli, že se strany pedagogické fakulty se jedná o to, aby katedra psychologie přešla na pedagogickou fakultu podobně jako již rok předtím byl obor pedagogika na FF zrušen a převeden na pedagogickou fakultu. Nedošlo však k realizaci tohoto návrhu, proti kterému byla celá katedra psych. na FF UK a také kritika prof. Stavěla neměla pro něho následky ve smyslu rozvázání pracovního poměru apod. V kritické situaci celá katedra stála za prof. Stavělem a jmenovitě prof. Doležal ho ^opodpíroval.

I tak zanechala uvedená kritická událost ~~stopy~~ své následky v podobě obav a neklidu, v souhlasu celkovým klimatem na fakultě, které vznikalo působením tzv. zásadních ideologických diskusí ve společenských vědách, působením ustavičných prověrek fakulty (zvláště na oborech filozofie a historie) apod.

Prof. Příhoda byl mnohokrát kritizován za svou dřívější činnost v oboru pedagogika. Kritiku vznášeli pedagogové, ne psychologové, a to periodicky snad po celou dobu jeho života. Faktem je, že prof. Příhoda v době zakládání kateder přešel z oboru pedagogika na psychologii, na naši katedru a věnoval se nadále psychologii, byl takto chápán a podporován katedrou. Publikoval rozsáhlé syntetické spisy právě v té době.

(k situacím ohrožení katedry) s.2

Prof. Stavěl odešel do invalidního důchodu a podle vyjádření jeho žáka to percipoval jako odchod z důvodů politických, kterými prý proti němu operoval vedoucí katedry prof. Doležal. Je dnes obtížné přesně rekonstruovat skutečný chod událostí, argumenty, které byly uváděny i další souvislosti, podíl prof. Doležala a vedení fakulty atd. V té době - jako mladší pracovníci na katedře - jsme věděli tolik:

- Prof. Stavěl je vážně nemocen a nemoc mu krajně omezuje možnost vykonávat pedagogickou práci. V některém semestru vyučoval snad jen dva-tři týdny. xx Prof. Doležal argumentoval touto skutečností.
- Vztahy mezi členy katedry a speciálně mezi profesory navzájem byly kolegiální, i když byly mezi nimi rozdíly v názorech na odborné nebo i organizační otázky (nebyly to zásadní rozpory politické či ideologické), vládla tolerance.
- Byl značný nepoměr mezi aktivní účastí na práci katedry, zvláště na jejím pedagogickoorganizačním rozvoji a na budování laboratoře, mezi prof. Stavělem a ostatními pracovníky. Prof. Doležal si stěžoval, že je obtížné získávat od fakulty nové síly v situaci, kdy katedra má pracovníka ve svých řadách, který pro nemoc se prakticky téměř nemůže účastnit plnění společných úkolů.
- Prof. Doležal proti prof. Stavělovi ani proti komukoli jinému neargumentoval politickými a ideologickými důvody. Prof. Doležal - právě tak jako všichni ostatní pracovníci katedry v té době - nesohlasil s praktikami, kdy se s otázkami politickými a ideologickými spojovalo řešení otázek týkajících se práce, rozvazování pracovního poměru apod.

Domnívám se, že odchod prof. Stavěla do důchodu nebyl z důvodů politických a ideologických, alespoň se strany katedry a jejího vedoucího.

(k situacím ohrožení katedry) s.3

K druhému ohrožení katedry došlo v sedmdesátých letech, v období normalizace.

V těžkém - celospolečensky - roce 1969 se na katedře předpokládalo (a asi i v Ps. ústavu UK), že pracoviště přežije bez velkých otřesů a bude moci pokračovat relativně v práci. Vedoucí obou pracovišť doc. M. Machač a také dr. Z. Bureš měli od provérkových stranických komisí vyjádření, že jsou doporučení k prověření, k setrvání ve straně, takže tím mělo být po stranickém hledisku zajištěno řízení práce. Ale ukázalo se, že ani jeden z nich fakticky ve straně nezůstal. Bylo veřejným tajemstvím na fakultě, že sesterská katedra pedagogiky - konkrétně její vedoucí prof. K. Galla - usiluje o zrušení psychologické katedry i ústavu, o zachování jen malého oddělení psychologie pro potřebu vyučování ps. ve společném základě učitelského studia, patrně v složení těch psychologů, kteří již na katedře pedagogiky byli. Byla to ironie osudu - katedra psychologie všemožně pomáhala obnovenému pracovišti pedagogiky na FF UK rozvíjet činnost získat adekvátní postavení mezi ostatními obory fakulty; ale to bylo již asi o 10 let dříve.

Vedoucí katedry a ústavu doc. Machač zastával názor, že se katedra udrží tehdy, když bude vzorně pracovat, včetně práce se studenty, a když při komplexním hodnocení katedra jako celek i její jednotliví členové projeví vysokou míru sebekritičnosti. Pracovníci katedry toto přijali a snaha o plnění povinností včetně nejrůznějších pokynů a akcí přikázaných děkanátem byla značná. Při komplexním hodnocení (1972) posudky na nás byly vypracovány opravdu značně kriticky. Domnívám se, že někteří členové katedry tehdy odmítli podepsat komplexní hodnocení právě pro tyto příliš ostré formulace - které fakticky mohly vést k logickému závěru: jestliže je tomu tak, pak nemáš

(k situacím ohrožení katedry) s.4

opravdu oprávnění k další práci na katedře. Kdo nepodepsal -
tomu byla zastavena pedagogická činnost.

Vedoucím katedry se stal - externě - prof. J. Linhart, již
dříve známý pracovníkům katedry jako zastánce direktivních
postupů v psychologii. O komplexním hodnocení, které bylo
na začátku těchto velkých změn na katedře, vědí více pracovníci,
jejichž těžiště působení bylo v té době na Hradčanském nám.,
opakovaně to uváděli a jistě své zkušenosti sdělí.

Katedra psychologie na FF tedy nebyla zrušena, ale podmínky
pro práci v sedmdesátých letech se staly neuvěřitelnými.
Pokud informace mezi nás řadové pracovníky prosakovaly v té
době, i vedení fakulty poměrně brzy zjistilo, že řešení
situace povoláním prof. Linharta a jeho spolupracovníků nebylo
šťastné, ale ani děkanovi se pak zase nedařilo realizovat
změnu rychle. Přečasným stupněm bylo vytvoření čtyř malých
kateder psychologie, které dohromady ovšem měly méně pracovníků,
prostoru i finančních prostředků, než měla původně katedra
s ústavem.

Část pracovníků byla odejita, jak se říkalo, část odešla
dobrovolně (např. dr. Šandera a dr. Malotínová). Ti, kteří
zůstali na malé katedře obecné a pedagogické psych., začali
dýchat v roce 1980, kdy byly katedry opět sloučeny a ~~novým~~
vedoucím katedry se stal doc. J. Janoušek.

ad psychologie na FF UK 1945-1990
 náměty JČ

Způsob studia do r. 1949 a po tom roce, studijní plány

Při práci na učebním plánu, po živých diskusích komise naší katedry došla k názoru, že "důležitou překážkou, která brzdí hlubší osvojování vědeckých poznatků a metod, rozvíjení psychologického myšlení, kreativity a samostatnosti studentů, je učební plán s nepřiměřeným rozsahem povinného vyučování, direktivního řízení a byrokratické formy kontroly plnění studijních povinností" (z obecných zásad schválených na plénu učitelů i studentů dne 19.1.1990). Odpore studentů i učitelů k nedávnému způsobu studia a učebnímu plánu byl silný. Někteří pamětníci studia do r. 1949 s nadšením líčili tehdejší volný způsob studia, minimum přednášek, které věnovali vynikající odborníci jen tomu, co je plně zajímavé a co upoutávalo i studenty, živé diskuse, samostatnost při zpracování odb. literatury atd. Výše uvedená formulace o negativních aspektech nedávného způsobu studia a učebního plánu podle mého názoru plně odpovídá skutečnosti, je však žádoucí blíže se podívat na historii a na skuzný stav věcí v letech 1945-1949 ve studiu psychologie, na záměry, které byly sledovány studenty a ^{kat}ředrou v počátcích a jak se situace dále vyvíjela.

Způsob studia na FF do r. 1949 byl opravdu značně volný^{zvlášt} při studiu k doktorátu, a ne ke státnicím, které byly předepsán pro učitelské studium (pro přípravu středoškolských profesorů). Pro psychologii nebyl žádný učební plán. Záleželo na studentovi samém, co a jak studoval. To bylo svým způsobem výhodné - pro toho kdo byl samoatný a už něco z oboru znal nějakým způsobem dříve - ale zároveň to bylo zneklidňující. Nakonci studia mohla být položena vlastně libovolná otázka z psychologie. A písemná práce byla posouzena dvěma profesory, aniž posudek byl předložen autorovi a aniž měl možnost obhajoby; pokud byla

práce zamítnuta, student pracoval znovu. A fakulta se nestarala o přípravu studentů psychologie pro jejich budoucí působení v praxi: seznámení s metodami atd. - Ze studia filozofie k malému rigorozu (převážně dějin filozofie) jsme měli zkušenost, že dobré přehledové přednášky velmi usnadní studium, zkrátí čas vynaložený na samotné studium z učebnic. A od kolegů z jiných fakult a vysokých škol (lékařství, přírodovědy, techniky aj.) jsme věděli, že tam fakulta poskytuje studentům soubor přednášek a cvičení, jimiž se získává teoretický základ a také základ praktické přípravy. To bylo tehdy velkým, ne^Aplnitelným přáním nás jako studentů psychologie. - Pomáhali jsme si svépomocí např. v kroužcích, které zakládal tehdejší Spolek posluchačů filozofie - pravidelně jsme se tam setkávali dobrovolně, zájemci a podle dohody jsme přednášeli to, co jsme prostudovali z knih a o co měli zájem i druzí (vzpomínám si, že jsem tam referoval o W. Jamesovi a W. Mc Dougallovi).

Na jaře 1948 se začalo mluvit o "reformě studia" na vysokých školách a tedy i na FF UK. Tehdy skupina studentů psychologie s využitím konzultací s tehdejšími učiteli pedagogické fakulty, doc. Tardyka (který byl i u nás soukromým docentem) a s asit. Línhartem, vypracovala snad první návrh učebního plánu studia psychologie u nás (kopie datovaná 17.4.1948 je v archivu naší katedry). Pro zajímavost: čtřileté studium (tak dlouho tehdy studium na fakultě trvalo) se dělilo na dvě dvouletí, v prvním dvouletí při vyučování 10 hod. týdně se probraly základy teoretických i aplikačních disciplín, metody a základy psych. statistiky, ps. pedagogická, práce a poradenská "hlubinná ps. a základy psychopatologie" aj. V druhé polovině studia byla volnější forma, specializace a písemná práce. Počítalo se jen s psychologií a k tomu s filozofií k malému rigorozu - tedy spíše jednooborové studium s obecným filozofickým základem.

(způsob studia před r. 1949 a po něm) s.3

Proč studenti nevypracovali tehdy návrh společně se svými profesory? Domnívám se, že jsme se ostýchali přijít za nimi s takovou věcí, úcta k profesorům v té době byla značná a určitý odstup. S doc. Tardym nám připadala komunikace přijatelnější a asist. Linhart - v té době s námi chodil společně jako student oboru filozofie s malou psychologíí na semináře. Učební plán nemá žádné stopy ideologických hledisek. - Pak když se tvořil učební plán na fakultě, myslím, že naši profesoři měli tento návrh k dispozici, ale jednak ten návrh byl v té době obtížně realizovatelný - pro řadu předmětů nebyli vyučující -, jednak vytvořil se plán tak, aby odpovídal tomu, co odpovídalo předmětu zájmu těch, kdo právě na fakultě tehdy vyučovali.

Uvedený návrh byl pokusem - možná zajímavým - o sloučení určité volnosti a určité vázanosti ve studiu - ta vázanost byla formulována především jako povinnost fakulty zajistit základní přednášky, semináře a dvíčení - ovšem v té době obor psychologie, zvláště u nás, byl na značně jiném stupni vývoje, takže dnes by sotva bylo reálné vtěsnat základní disciplíny do čtyř semestrů po 10 hod. týdně.

Učební plán se pak často přepracovával, někdy ~~ixxxxižixxex~~ i v průběhu roku. Komplikace nastaly koordinací s katedrami psychologie na ostatních univerzitách státu - na každé katedře se pracovalo více na některé jiné disciplíně, požadovalo se zařazení do učebního plánu - a při několika katedrách a fakultách počet hodin vzrůstal. Navíc působila i obecná tendence k vysokému rozsahu vyučování a srovnávání mezi obory (když některý obor měl nižší počet hodin ve prospěch individu. studia, hned to někteří jiní označovali za projev toho, že ten obor "nemá, co by studentům předložil" atd.). Dílčí úpravy se nedařily. Byla nezbytná radikální změna. Teď jde o vyvážení přednášek a ind. studia, základního a speciálního, zároveň praxí, zajištění textů atd.

ad psychologie na FF UK 1945-1990
náměty JČ

K celkovému hodnocení činnosti katedry

Je to velmi obtížné zhodnotit. Již pro náročnost úkolů v počátcích rozvíjení nového vědního oboru u nás - a to právě v tak složitých, těžkých podmínkách.

Nakolik katedra tedy plnila své hlavní úkoly? Bylo by nutno specifikovat:

- zprostředkování studentům vědeckých poznatků a metod,
- stimulování studentů k dalšímu vzdělávání a podle možností i k výzkumné práci v oboru,
- vedení studentů k tomu, aby plnili humaní poslání psychologa v praxi, v životě, v společnosti,
- účast katedry na výzkumu, na budování vědního oboru v naší zemi,
- učební texty, odborné publikace, popularizace vědního oboru,
- styk s praxí,
- styk s absolventy a s psychol. pracovišti v praxi,
- spolupráce s ostatními vědními obory na fakultě i mimo ni
- atd.

Otázky je možno klást

- celkově pro katedru, ale také diferencovaně
- pro jednotlivá období,
- pro jednotlivé generace,
- pro skupiny pracovníků podle psychologických disciplín,
- pro jednotlivé pracovníky.

To vše by vyžadovalo hodně práce a času.

Domnívám se, že podle souhrnu vyjádření našich absolventů (bohužel to jsou jednotlivá vyjádření, neúplná, nezpracovaná) i podle toho, jak vypadá práce našich absolventů, je možno stručně říci: Katedra vyvíjela úsilí k plnění těch úkolů a v mezích možností nějakých výsledků dosahovala. Ne že by

(k celkovému hodnocení) s.2

každý jednotlivý člen katedry dosahoval přínosných výsledků v každém z uvedených aspektů nebo v mnoha. Ale navzájem se pracovníci doplňovali. Někdo se věnoval spíše pedagogické práci, někdo spíše výzkumu, jiný styku s praxí, se zahraničím atd. Katedra jako celek snad měla vždy mezi sebou někoho, kdo se úkolu věnoval, a tím také poskytoval studentům možnost získat v tom směru zkušenosti a hlavně stimulaci.

Motivovanost pracovníků katedry k práci se studenty a odpovědnost se podle mého názoru projevila výrazně např. v období tzv. normalizace. V té době každý pracoval tak, jak byl navyklý a jak to považoval za nezbytné pro výchovu studentů, fakticky bez řízení a kontroly (neboť vedoucí v té době neměl příslušné zkušenosti a také byl motivován k jiným problémům než podstatným), práce probíhala "sama", z iniciativy a odpovědnosti řadových pracovníků katedry.

Spíše než souhrnné hodnocení asi bude žádoucí - pro práci katedry v nejbližším období - ujasnit si, co jsme si navykli v neadekvátních podmínkách předchozích let - při množství formálních akcí, kontrol, psaní zpráv atd., čeho se vystríhat v interakci se studenty, mezi pracovníky katedry, ve styku s jinými obory atd. Jak lépe si formulovat úkoly a zajišťovat podmínky k jejich plnění.

J. Čáp